

ANALIZA POSILSTEV V SLOVENIJI OD LETA 2008 DO LETA 2012 Z UPORABO GEOGRAFSKIH INFORMACIJSKIH SISTEMOV

Aljaž Viraj in Sara Korpič

Namen prispevka

Namen prispevka je podrobnejša analiza primerov posilstev, ki so se zgodili v Sloveniji med leti 2008 in 2012. Osredotočili smo se na določene parametre (prostor, ura, dan v tednu) in poskušali ugotoviti ali obstaja določen vzorec, kar bi omogočilo preventivo za prihodnost.

Metode

Za razpon preučevanih petih let smo uporabili uradne policijske podatke in statistike, ki smo jih najprej razvrstili glede na naše parametre, nato smo odčitali število primerov posilstev na določen dan, uro in prostor ter računali kolikšen delež določen parameter predstavlja. Podatke smo nato grafično prikazali. S pomočjo analitičnega orodja ArcGIS smo podatke geografsko predstavili na zemljevidih.

Ugotovitve

Največ posilstev se zgodi v stanovanjskih objektih v večjih mestih, sledijo odprti naravni prostori kot so gozdovi in polja. Največ posilstev se zgodi zgodaj zvečer oziroma v nočnem času.

Omejitve/uporabnost raziskave

Omejitve se nanašajo predvsem na premalo natančne podatke. Glede na veliko število posilstev znotraj stanovanjskih objektov bi bilo potrebno pregledati še ali so del nasilja v družini oziroma ali gre za druge oblike posilstva. Na podlagi podrobnejših podatkov bi v nadaljevanju lahko sestavili zemljevide, ki bi pokazali parametre tveganja v prihodnosti.

Praktična uporabnost

Zemljevidi, na katerih so vrisana območja z visoko stopnjo tveganja, lahko pomagajo ženskam, da so bolj previdne oziroma se teh območij v celoti izogibajo. Rezultati te analize so namenjeni vsem organizacijam in posameznikom, ki se ukvarjajo z preventivnimi programi za zmanjševanje kriminala.

Izvirnost/pomembnost prispevka

Sestavimo lahko sliko o posilstvih, ki so se zgodila kar nam lahko pomaga, da se usmerimo ne samo v preprečevanje ampak tudi v preventivo.

Ključne besede: posilstvo, ArcGIS, Slovenija, preprečevanje, policija

1 UVOD

Število posilstev je v Sloveniji, glede na države s podobnim številom prebivalstva kot recimo Botswana (1754 posilstev v letu 2009, 1865 v letu 2010 in 1800 v letu 2011) ali Lesotho (5452 posilstev med leti 2007 do 2009), nižje. S tega vidika je bolj primerljiva z državami kot je Latvija, ki je imela v povprečju 82,3 posilstva med leti 2008 in 2010. V povprečju je bilo število posilstev med leti 2008 in 2010 v Sloveniji 62.4 (UNODC, 2012 in statistični podatki Slovenske Policije).

Toda to seveda še ne pomeni, da si lahko privoščimo zanemarjanje raziskav tega področja, z namenom, da bi relativno nizko število posilstev še zmanjšali. Vsi se lahko strinjamo, da je že eno posilstvo na leto, eno preveč. Kaznivo dejanje posilstva je v primerjavi z drugimi kaznivimi dejanji izredno škodljivo in uničevalno. Wadsworth in Records (2013), sta v svoji študiji pokazala, da je primarna posledica posilstva za žrtev *depresija* ($n=11$ študij), *posttravmatska stresna motnja* (PTSM; 7 študij) in *tesnoba* ($n=6$ študij) (Wadsworth in Records, 2013: 255). Dodatno so se kot posledice pokazale tudi samomorilske ideacije, somatski simptomi in stres. Posledice pa se ne kažejo zgolj pri žrtvi, ki trpi fizično in psihološki, temveč vpliva tudi na prebivalce območja, še posebej ženske, kjer je do posilstva prišlo. Z ozirom na to je pomembno, da našo energijo osredotočimo v zmanjšanje ali, če je mogoče, v preprečevanje kaznivega dejanja posilstva. Ta ideja ni nova.

Nekaj študij, ki se ukvarjajo z nižanjem števila posilstev so že bile izvedene. Tako so Lehmann, Goodwill, Biedermann in kolegi (2013) uporabili analizo kraja zločina z namenom predvidevanja recidivizma z uporabo orodij za oceno ogroženosti. Študija Turchika, Probst in Gidycza (2009) je poskušala predvideti spolne napade na študentke. Druge študije so se osredotočile na to kako storilec izbire tarčo. Beauregard, Rebocho in Rossmo (2010) so izvedli študij, ki je pokazala, da je selekcija odvisna od fizičnega okolja. Opredelili so tri vrste posiljevalcev in kako se geografsko razlikujejo pri izbiri tarče. Poleg tega so pokazali še, kako na vzorec izbire tarče vpliva žrtvino domovanje in poudarili, da bi te dejavnike morali bolj upoštevati (Rebocho in Rossmo, 2010). Toda študije, ki bi se osredotočile na to kdaj se zgodi največ posilstev, nismo našli. Zato smo se odločili, da bomo poskušali ugotoviti ali se za parametrom časa skrivajo kakšne značilnosti. To bi nam omogočilo, da opazimo morebitne značilnosti in jih pri ukrepanju in bodočih preventivnih akcijah upoštevamo.

V prvem delu so analizirani uradni statistični podatki Policije. Časovni okvir predstavljajo leta od 2008 do 2012. Najprej smo analizirali vsako leto posebej, na koncu pa smo jih še primerjali med seboj. Osredotočili smo se predvsem na dan v tednu, čas in kraj kjer se zgodilo posilstvo. Zaradi lažje predstave razporeditve primerov posilstev so bila le-ta vizualno prikazana na zemljevidih. Drugi del pa je sestavljen iz rezultatov, interpretacije in diskusije.

2 DEFINICIJA KAZNIVEGA DEJANJA POSILSTVA V SLOVENSKI ZAKONODAJI

Strinjamo se, da je posilstvo najhujša oblika kaznivega dejanja zoper spolno nedotakljivost, zato menim, da je za lažje razumevanje pomembno pogledati, kaj o samem kaznivem dejanju in ostalih kaznivih dejanjih zoper spolno nedotakljivost povedo definicije kaznivih dejanj ter kakšne so zakonske podlage, ki varujejo posameznikovo spolno integriteto na področju Republike Slovenije.

Poglavja v Kazenskem zakoniku (2008):

- Petnajsto poglavje: Kaznivo dejanje zoper življenje in telo (122. člen - lahka telesna poškodba, ter 123. člen - huda telesna poškodba).
- Šestnajsto poglavje: Kazniva dejanja zoper človekove pravice in svoboščino (132. člen - Prisiljenje, 134. člen - Ugrabitev, 135. člen - Ogrožanje varnosti).
- Devetnajsto poglavje: Kaznivo dejanje zoper spolno nedotakljivost (170. člen - Posilstvo, 171. člen - Spolno nasilje, 172. člen - Spolna zloraba slabotne osebe, 173. člen- Spolni napad na osebo, mlajšo od petnajst let, 174. člen - Kršitev spolne nedotakljivosti z zlorabo položaja).
- Enaindvajseto poglavje: Kaznivo dejanje zoper zakonsko zvezo, družino in otroke (191. člen - Nasilje v družini, 192. člen - Zanemarjanje otroka in surovo ravnanje in 195. člen - krvoskrunstvo).

Sama definicija posilstva (Kazenski zakonik, 2008):

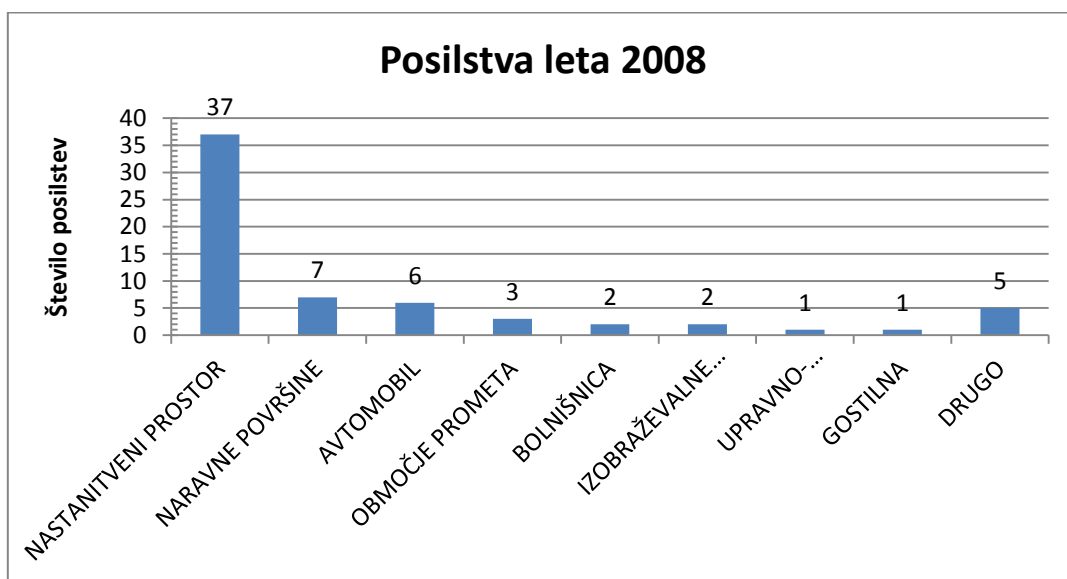
- (1) Kdor prisili osebo drugega ali istega spola k spolnemu občevanju ali z njim izenačenim spolnim ravnanjem, tako da uporabi silo ali zagrozi z neposrednim napadom na življenje in telo, se kaznuje z zaporom od enega do deset let.
- (2) Če je dejanje iz prejšnjega odstavka storjeno grozovito ali posebno poniževalno ali če je dejanje storilo več oseb zaporedoma ali nad obsojenci ali drugimi osebami, ki jim je vzeta prostost, se storilec kaznuje z zaporom od treh do petnajst let.
- (3) Kdor prisili osebo drugega ali istega spola k spolnemu občevanju ali z njim izenačenem spolnemu ravnanju, tako da ji zagrozi, da bo o njej ali njenih bližnjih odkril, kar bi škodovalo njeni ali njihovi časti ali dobremu imenu, ali da bo njej ali njenim bližnjim povzročil veliko premoženjsko škodo, se kaznuje z zaporom od šestih mesecev do petih let.
- (4) Če sta bili dejanji iz prvega ali tretjega odstavka tega člena storjeni proti osebi, s katero storilec živi v zakonski, zunajzakonski skupnosti ali registrirani istospolni skupnosti, se pregon začne na predlog.

3 ČASOVNI OKVIR OD 2008-2012; PREGLED

3.1 Leto 2008

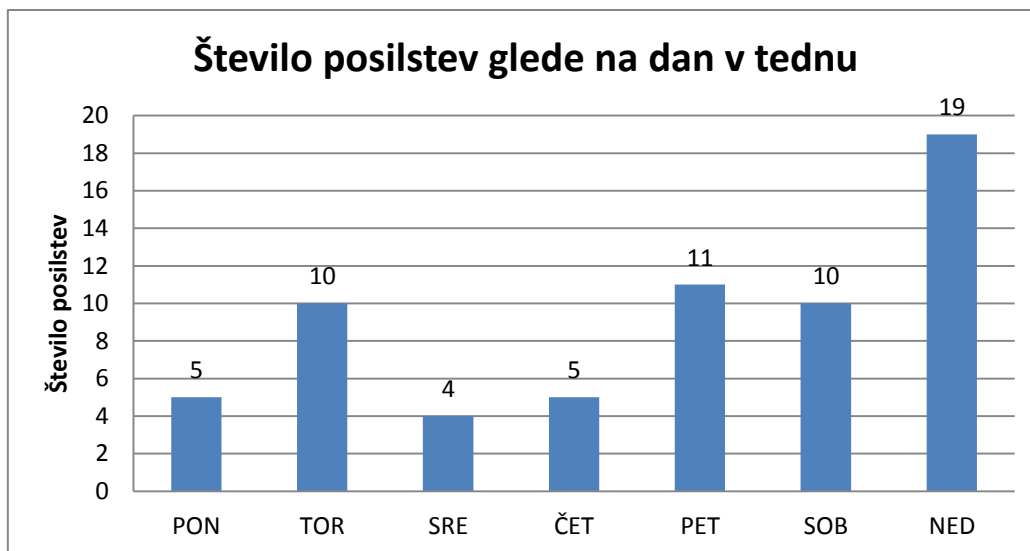
Najprej bomo pogledali v katerih mestih oziroma upravnih enotah se je zgodilo največ posilstev. Največ posilstev (20) se je zgodilo v Ljubljani, sledi Velenje (6), Ptuj in Škofja Loka (4). V Kranju in Kopru so se v letu 2008 zgodila po tri posilstva, v Mariboru pa eno. Skupno je bilo v letu 2008 v Sloveniji zabeleženih 64 posilstev.

Največ posilstev (37) zgodilo v nastanitvenih prostorih. Izraz nastanitveni prostor zajema tako stanovanjski blok kot tudi stanovanjsko hišo v naselju. Zanimivo je, da tako veliko število posilstev v domačem okolju lahko pomeni, da sta se žrtev in napadalec poznala kar odpira novo vprašanje ali gre morda za družinsko nasilje. Da bi lahko odgovorili na to vprašanje, bi morali imeti natančnejše policijske podatke in statistike. Na drugem mestu se nahajajo naravne površine kot so gozdovi in travniki, sledijo avtomobili. Kar preseneča je odstotek posilstev, ki so se zgodila v bolnišnicah, šolah ali domovih za ostarele.



Graf 1: Število posilstev v letu 2008 glede na prostor.

Če pogledamo dan v tednu, se je največ posilstev zgodilo v nedeljo (19), sledi petek (11). Na tretjem mestu sta skupaj torek in sobota (10), sledita ponedeljek in četrtek (5). Na zadnjem mestu se nahaja sreda. Zaključimo lahko, da se je največ posilstev zgodilo med vikendom, vključujoč tudi petek.



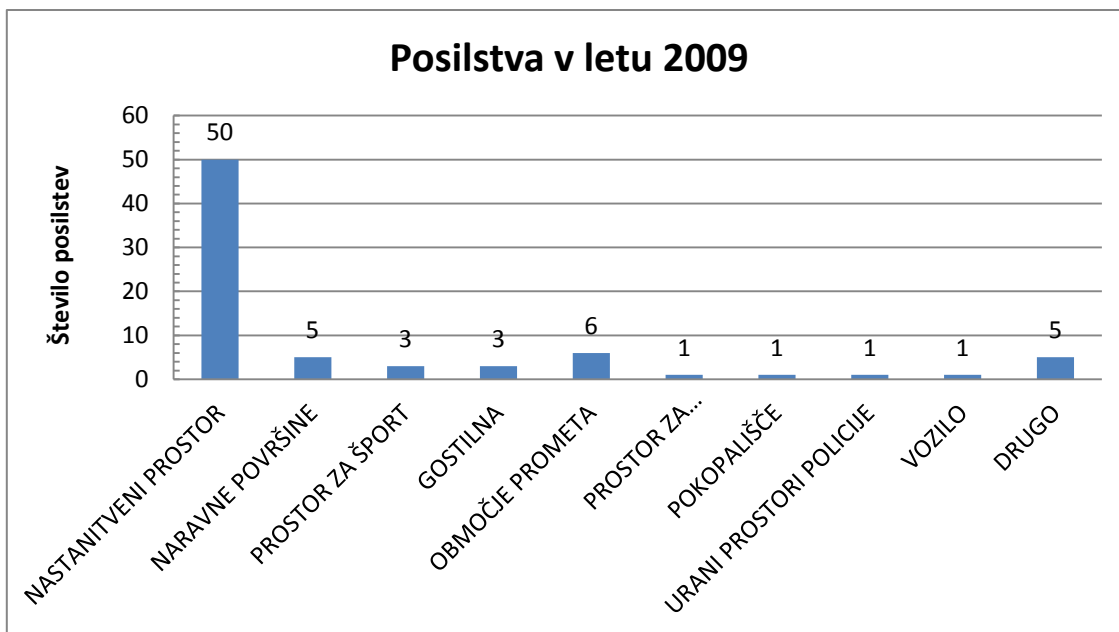
Graf 2: Število posilstev v letu 2008 glede na dan v tednu.

Glede na uro je največ posilstev razporejenih v zgodnjem večeru in v nočnem času. Največ, 33 odstotkov posilstev se je zgodilo med 00:00 in 04:00 uro. Razlog, da se največ posilstev zgodi ravno med vikendom in v nočnem času lahko najdemo v dejstvu, da je vikend čas, ko se ljudje zabavajo in sprostitjo. Ženske so lahko manj pazljive, kar jih naredi veliko bolj ranljive in dostopne, posebej če je prisoten tudi alkohol.

Čas med 04:00 in 08:00 predstavlja 10 odstotkov posilstev, preseneča pa odstotek posilstev v jutranjih urah (08:00-12:00) - kar 25 odstotkov. Med 12:00 in 20:00 se je zgodilo 11 odstotkov posilstev, med 20:00 in 24:00 pa 21 odstotkov. Če torej povzamemo, se je v letu 2008 največ posilstev zgodilo v nedeljo, v stanovanjskem bloku oziroma hiši, med 20:00 in 12:00.

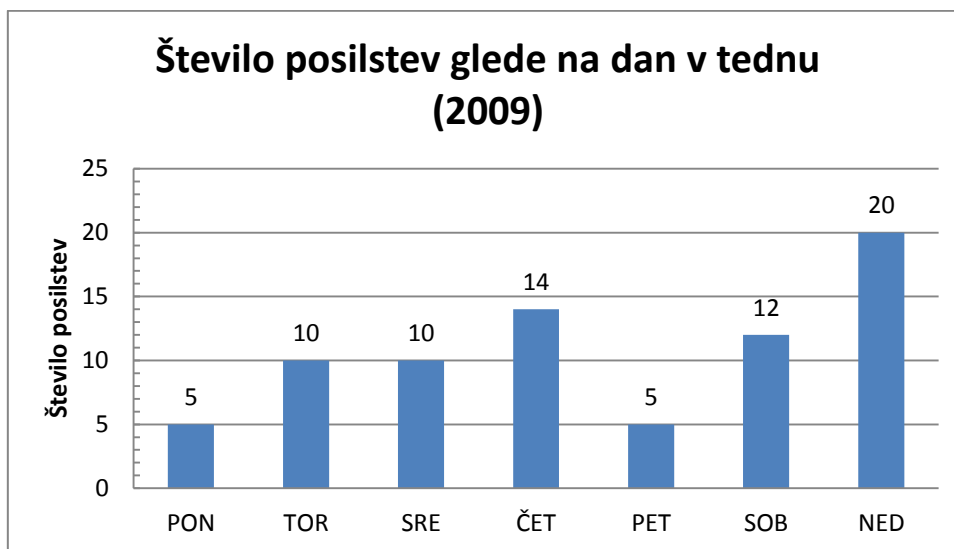
3.2 Leto 2009

Tudi v tem letu se je največ posilstev zgodilo v glavnem mestu, Ljubljani (16). Za razliko od leta 2008 pa se je v Mariboru zgodilo več posilstev in sicer kar 8. Po tri posilstva so se zgodila v Novem Mestu, Postojni, Lendavi, Radovljici, Celju in v Rušah. Skupno število zabeleženih primerov posilstva je v letu 2009 naraslo, saj jih je bilo skupaj 77, 13 več kot v letu 2008. Največ posilstev se je tako kot leta 2008 zgodilo v nastanitvenem prostoru (50); stanovanjski blok, hiša, počitniška hiša,... posilstvo na pokopališču in v uradnih policijskih prostorih nas je posebej presenetilo. Prav tako se kot nova prostora kaznivega dejanja pojavita avtobusna in železniška postaja.



Graf 3: Število posilstev v letu 2009 glede na prostor

Nedelja je še vedno dan, ko se zgodi največ posilstev (20), sledi četrtek (14) in sobota (12). Kaznivo dejanje posilstva se najpogosteje zgodi v časovnem razponu med 20:00 in 04:00, za razliko od leta 2008 pa se je za 22 odstotkov zmanjšalo število posilstev v jutranjem času (08:00 in 12:00).



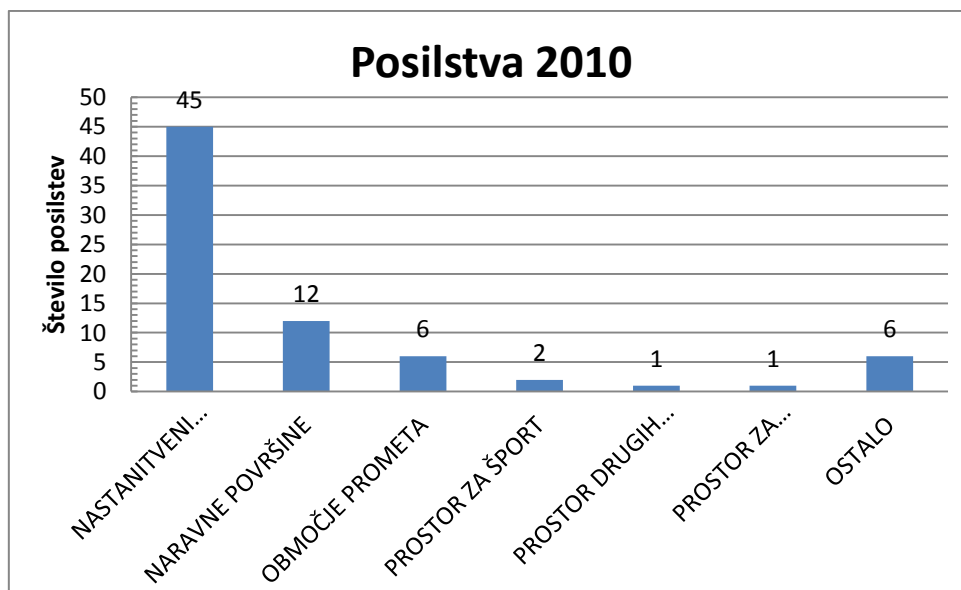
Graf 4: Število posilstev v letu 2009 glede na dan v tednu

3.3 Leto 2010

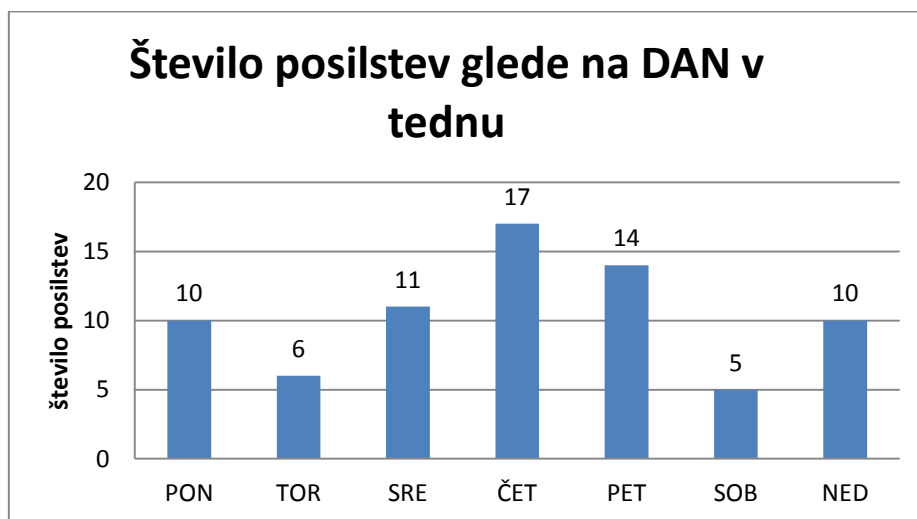
Glavno mesto Ljubljana je imelo tudi v tem letu največje število posilstev (16). Sledi Postojna z osmimi primeri, kar je za malo mesto presenečenje, leta 2009 je imela Postojna namreč le tri primere.

Maribor je imel tako kot leta 2008 le en primer kaznivega dejanja posilstva. Število prijavljenih kaznivih dejanj posilstva je 73.

Zgodba iz prejšnjih dveh let se je tudi v letu 2010 ponovila; največ posilstev se je namreč zgodilo v nastanitvenih prostorih, sledile so naravne površine. Kar se v letu 2010 prvič pojavi, je hotel oziroma motel kot prostor kaznivega dejanja pa tudi študentski dom oziroma šola kar pa smo že zaznali v letu 2008. Četrtek je dan z največ prijavljenimi kaznivimi dejanji posilstva v čemur zaznamo premik od prejšnjih dveh let, ko je bila to nedelja. Podobno kot leta 2008 je na drugem mestu ponovno petek.



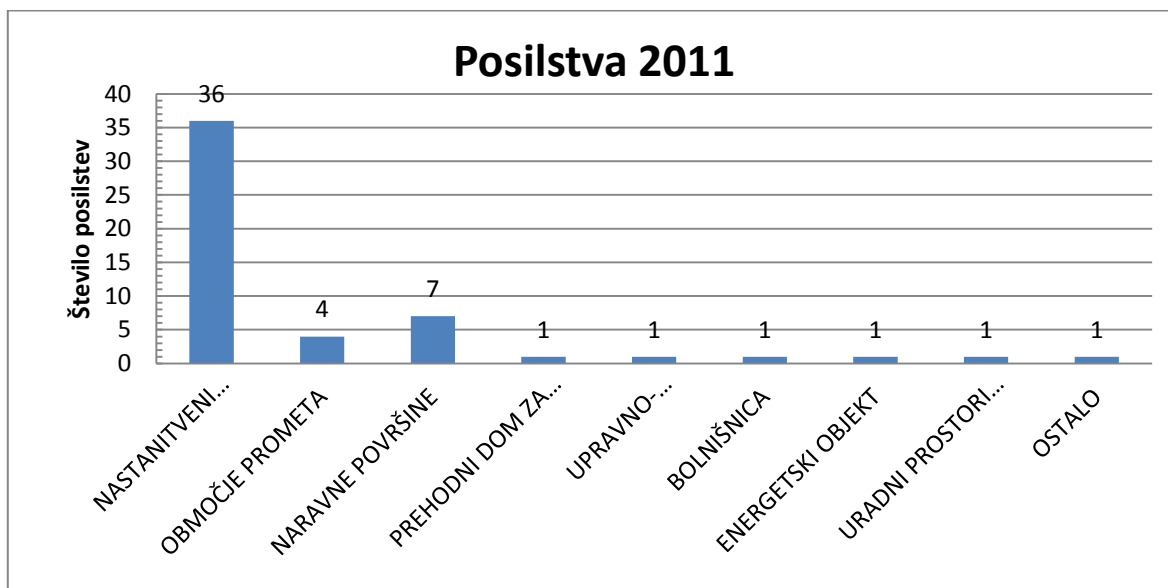
Graf 5: Število posilstev v letu 2010 glede na prostor



Graf 6: Število posilstev v letu 2010 glede na dan v tednu.

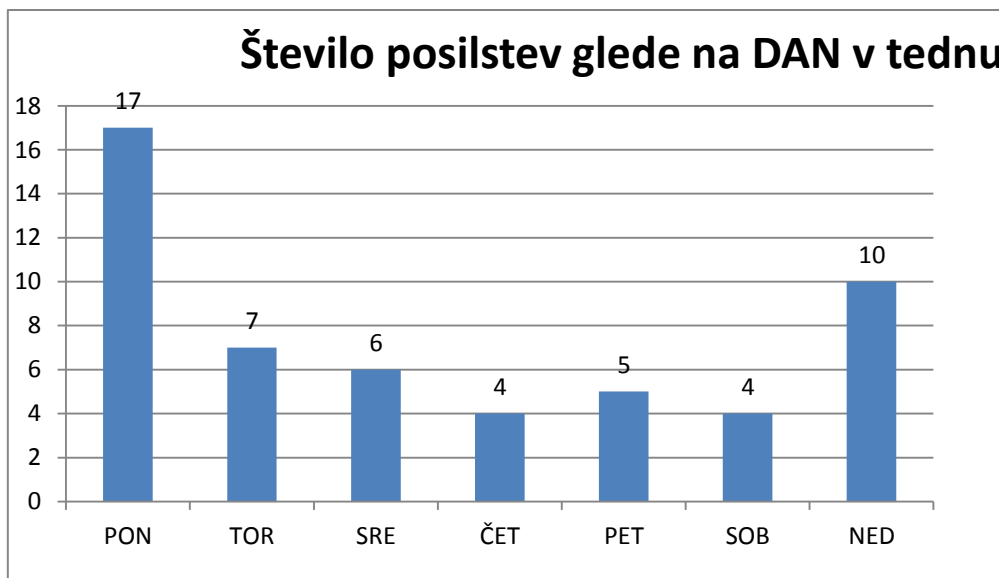
3.4 Leto 2011

Leta 2011 sta bila na prvem mestu po številu kaznivih dejanj posilstva tako Ljubljana kot tudi Maribor; vsak po 8. Sledi Celje z 6 primeri, kar ga je pomaknilo pod sam vrh za razliko od prejšnjih let. Ostala mesta nimajo več kot 2 primera, večina ima le enega.



Graf 7: Število posilstev v letu 2011 glede na prostor

Kot smo pričakovali, je bil tudi v letu 2011 nastanitveni prostor in sicer stanovanjska hiša v vasi najbolj razširjen prostor kaznivega dejanja posilstva (24). Če prištejemo poleg še stanovanje v bloku in hiše zunaj naselja dobimo število 36, kar skupaj predstavlja 67 odstotkov vseh posilstev v tem letu. Kot prostor/kraj kaznivega dejanja se pojavi še parkirišče, polje, travniki, gozdovi in podobno. Zopet se pojavi študentski dom, kjer se je zgodil en primer kaznivega dejanja posilstva, in uraden policijski prostor kjer se je ravno tako kot leta 2009 zgodil en primer in bolnišnica (1).



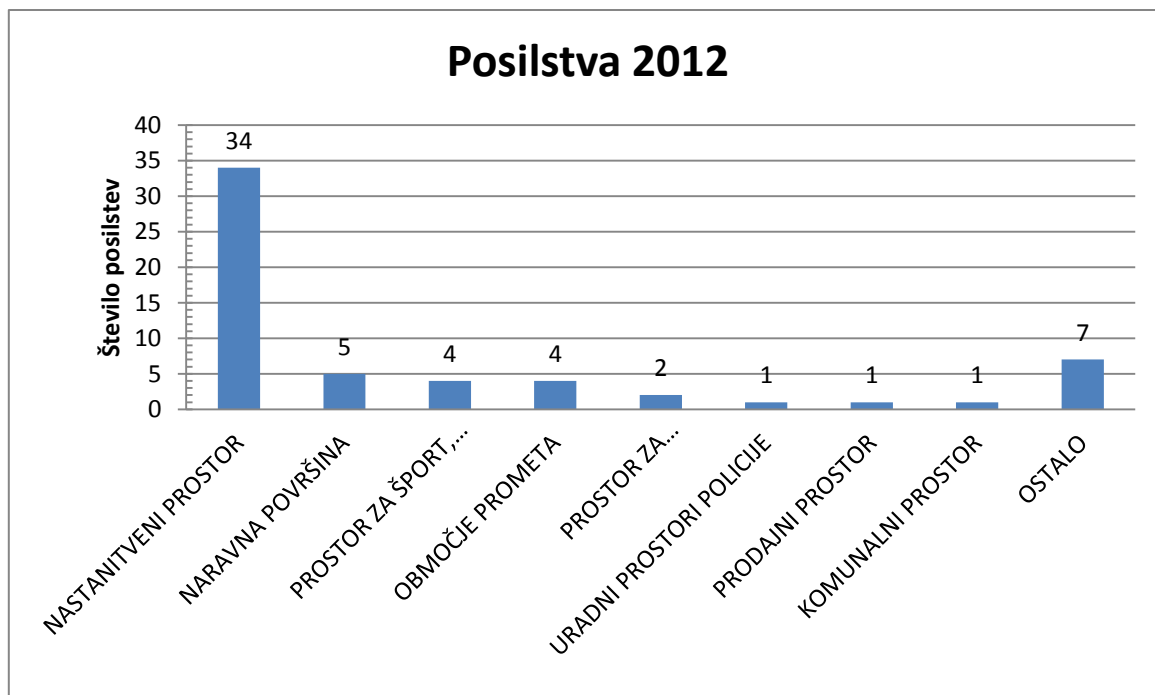
Graf 8: Število posilstev v letu 2011 glede na dan v tednu

Največ posilstev se je zgodilo v ponedeljek, sledi nedelja. Vidimo lahko, da se je pogostost dogodkov od leta 2008 do tega leta premaknila iz konca tedna na začetek, nedelja pa je na vrhu seznama tako kot vsako leto. Ostali dnevi v tednu imajo približno enak delež primerov; med 4 in 7. Pred letom 2011 so bili ti dnevi med seboj veliko bolj različni; to leto pa razlike niso tako velike. Največ posilstev se še vedno zgodi med 20:00 in 04:00, kar je isto kot v vseh prejšnjih letih. Nekaj razlik se pojavlja le v časovnem razponu med 04:00 in 20:00 uro.

3.5 Leto 2012

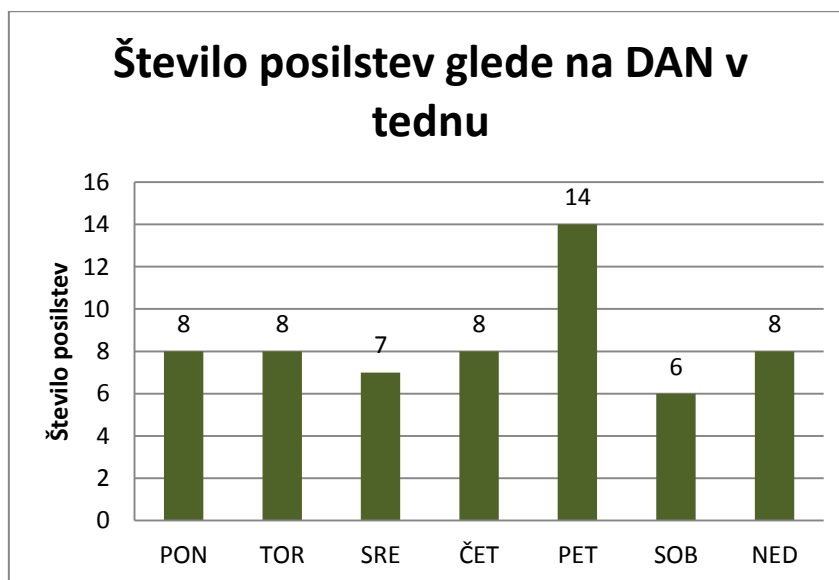
V Ljubljani se je to leto zgodilo 21 posilstev, sledita Murska Sobota in Ptuj s po 5 primeri. Murska Sobota je imela do leta 2012 po en primer posilstva, razen leta 2010 ko ni bilo nobenega. Maribor je imel 4 primere, ostala mesta po 2 ali manj.

Tudi leta 2012 se je največ posilstev zgodilo v nastanitvenih prostorih. Po pregledu vseh petih let lahko potrdimo, da je nastanitveni prostor najpogostejši kraj kjer se zgodi kaznivo dejanje. Tudi v tem letu se pojavi uradni policijski prostor, še bolj zaskrbljujoče pa je dejstvo, da zaznamo dva primera, ki sta se zgodila v osnovni šoli. Po eno posilstvo se je ravno tako pripetilo v domu za ostarele in v študentskem domu.



Graf 9: Število posilstev v letu 2012 glede na prostor

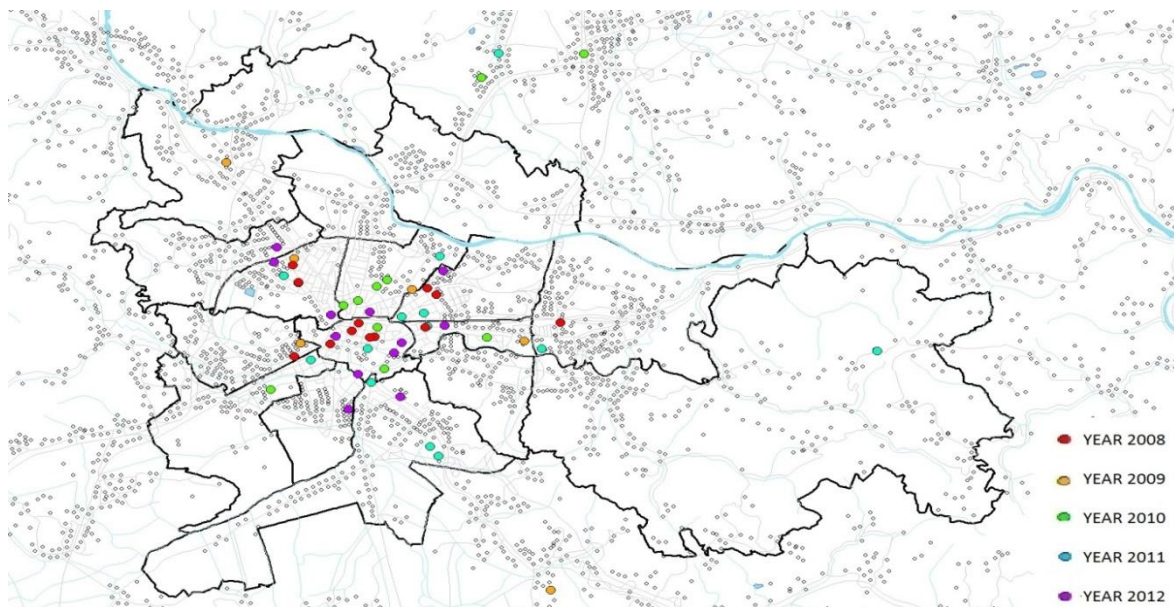
Prvič pa se pojavi enakomerna porazdelitev od ponedeljka do nedelje, izstopa le petek (14). Pojavijo se torej štirje dnevi z enakim številom; ponedeljek, torek, četrtek in nedelja.



Graf 10: Število posilstev v letu 2012 glede na dan v tednu

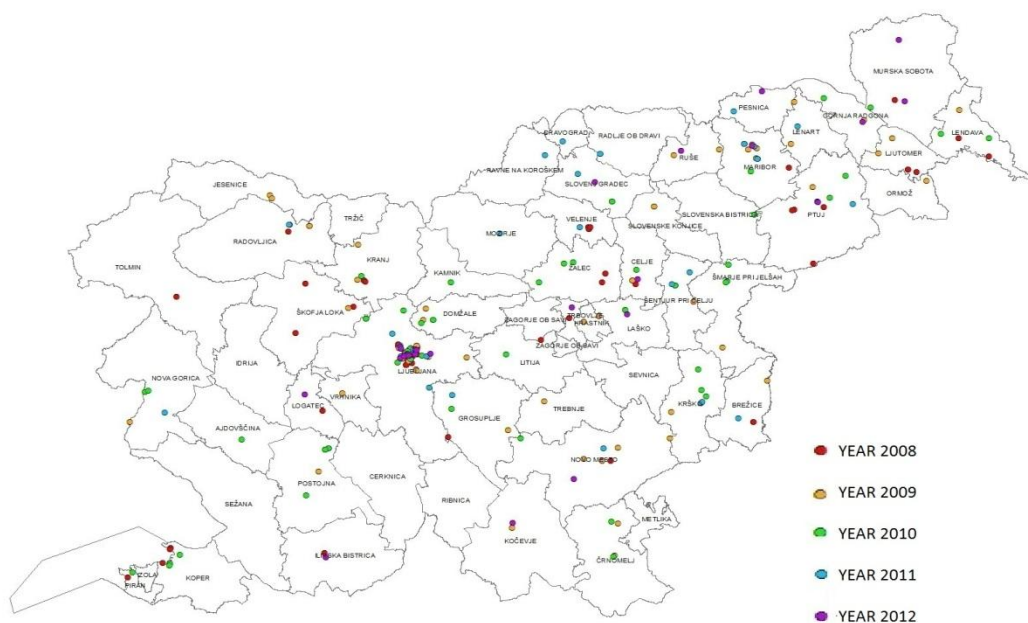
4 REZULTATI RAZISKAVE

Jasno je, da je Ljubljana mesto v katerem se na letni ravni zgodi največ posilstev (povprečno 16.2).



Slika 1: Lokacije posilstev v Ljubljani (2008-2010)

Na spodnji sliki lahko vidimo razporeditev kaznivega dejanja v razponu petih let na območju celotne Slovenije. Potrebno je omeniti, da določen odstotek posilstev na zemljevidu ni prikazan, saj ga zaradi nenatančnih oziroma pomanjkljivih podatkov program ni mogel locirati na zemljevidu.



Slika 2: Lokacije posilstev v Sloveniji (2008-2012)

Na naslednji tabeli lahko najboljše vidimo, koliko posilstev se je v razponu petih let zgodilo v nastanitvenih prostorih in koliko drugje. Nastanitveni prostori, kot so stanovanjski blok, hiša, dom za ostarele,... imajo visok odstotek, na drugem mestu so naravne površine z 11 odstotki.

Tabela 1: Posilstva od leta 2008 do 2012 glede na prostor (N=325)

PROSTOR	SKUPAJ	%
NASTANITVENI PROSTOR	202	62,1 %
NARAVNE POVRŠINE	36	11 %
OBMOČJE PROMETA	23	7 %
OBMOČJE ZA ŠPORT	9	3 %
AVTO	7	2,2 %
IZOBRAŽEVALNE USTANOVE	5	1,5 %
ZDRAVSTVENE USTANOVE	4	1,2 %
GOSTILNA	4	1,2 %
URADNI POLICIJSKI PROSTORI	3	1 %
OBJEKTI JAVNE UPRAVE	2	0,6 %
POKOPALIŠČE	1	0,3 %
DOM ZA STAREJŠE	1	0,3 %
INDUSTRIJSKI OBJEKTI	1	0,3 %
PRODAJALNE	1	0,3 %
KOMUNALNI PROSTORI	1	0,3 %
OSTALO	25	7,7 %

Naslednji tabeli prikazujeta procent posilstev v razponu petih let glede na dan v tednu in glede na časovni razpon.

Tabela 2: Posilstva od leta 2008 do 2012 glede na dan v tednu (N=325)

DAN	ŠT.	%
PONEDELJEK	45	13,8%
TOREK	41	12,6%
SREDA	38	11,7%
ČETRTEK	48	14,8%
PETEK	49	15%
SOBOTA	37	11,4%

NEDELJA	67	20,6%
---------	----	-------

Tabela 3: Posilstva od leta 2008 do 2012 glede na časovni razpon

ČAS	ŠT.	%
00:00-04:00	93	28,6%
04:00-08:00	32	9,9%
08:00-12:00	47	14,5%
12:00-16:00	23	7%
16:00-20:00	35	10,8%
20:00-24:00	95	29,2%

3 ZAKLJUČEK

Pričakovanja, ki smo jih imeli na začetku te študije so se izkazala za napačna, predvsem glede časa in kraja, kjer se je zgodilo največ posilstev. V stanovanjskih hišah in stanovanjskih blokih smo pričakovali manj incidentov. Na drugi strani pa se je izkazalo, da kraji, kjer smo predvidevali več incidentov (kot recimo odročni kraji v naravi), le-teh niso izkazovali.

Veliko število posilstev v stanovanjskih prostorih bi morda lahko nakazovalo, da to niso tipična posilstva, pri katerih se storilec in žrtev ne poznata. Glede na dejstvo, da je v Sloveniji število primerov nasilja v družini zelo veliko, od leta 2008 pa do 2012 je bilo takih primerov kar 8561. To bi lahko bila ena od možnih razlag za prevladujoče število posilstev v stanovanjskih prostorih vendar bi bilo za potrditev potrebno nadalje raziskati omenjeno problematiko in se bolj podrobno seznaniti s vsakim primerom posebej. V pomoč bi nam bilo že v kolikor bi na zemljevidih prikazali še kraje, kjer je prišlo do nasilja v družini, saj bi tako lahko videli kje prihaja do prekrivanja. Potrebno pa je omeniti še, da bi bilo nadaljnje raziskovanje oteženo, saj gre za občutljivo tematiko. Policija zapisuje podatke z obvestili v evidenco kaznivih dejanj. Ker ta vsebuje tudi osebne podatke morajo to evidenco upravljati v skladu z Zakonom o varstvu osebnih podatkov (ZVOP-1-UPB1). Poleg tega na posilstva vpliva več različnih dejavnikov, zato razlage za odstopanja najverjetneje ne moremo iskati samo na enem mestu.

Zavedati se je potrebno, da posilstvo je bilo, je in bo ostalo posilstvo ne glede na ostale dejavnike, ki so na to vplivali, zato je na prvem mestu potrebno poskrbeti za natančno in dosledno definicijo kaznivega dejanja posilstva. Ker gre iz različnih razlogov za podporačnost kaznivega dejanja, je to nujno za učinkovit kazenski pregon in obsodbo storilcev.

Usmeriti se je potrebno tudi na preventivo; še večje in bolj dosledno opozarjanje žensk, da morajo biti previdne vedno in povsod, predvsem pa prijaviti kakršno koli obliko posilstva, saj opravičila za to dejanje ni.

LITERATURA

- Beauregard, E., Rebocho, M. F. in Rossmo, D. K. (2010). Target selection patterns in rape. *Wiley.com*. Pridobljeno na <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/jip.117/references>
- Kazenski zakonik Republike Slovenije. (2008). *Uradni list RS*, (55/2008).
- Lehmann, R. J., Goodwill, A. M., Gallasch-Nemitz, F., Biedermann, J. in Dahle, K. P. (2013). Applying crime scene analysis to the prediction of sexual recidivism in stranger rapes. *Pubmed.gov*. Pridobljeno na <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/23163729>
- Slovenian Police. (2013). Yearly police report. *Policija.si*. Pridobljeno na <http://www.policija.si/index.php/statistika>
- Rape statistics. (2013). Sexual violence against children and rape statistics. *Wikipedia.org*. Pridobljeno na http://en.wikipedia.org/wiki/Rape_statistics#Sexual_violence_against_children_and_rape_statistics
- Statistical Office of The Republic of Slovenia. (2013). *Stat.si*. Pridobljeno na <http://www.stat.si/krajevnaimena/default.asp?txtIme=&selNacin=celo&selTip=naselja&cmd=++Poi%9A%E8i++>
- Turchik, J. A., Probst, D. R., Irvin, C. R., Chau, M. in Gidycz, C. A. (2009). Prediction of sexual assault experiences in college women based on rape scripts: a prospective analysis. *Pubmed.gov*. Pridobljeno na <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/19309196>
- United Nations Office on Drugs and Crime. (2012). CTS 2012 Sexual Violence. *UNODC.org*. Pridobljeno na http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/statistics/crime/CTS_Sexual_violence.xls
- Wadsworth, P. in Records, K. (2013). A review of the health effects of sexual assault on African American women and adolescents. *Pubmed.gov*. Pridobljeno na <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/23682695>